

رابطه‌ی بین ناتوانی یادگیری و مشکلات توجه از منظر روان شناسی

فاطمه رمضان^۱

چکیده

عملکرد ضعیف کودکان دچار ناتوانی یادگیری در توجه، اعم از توجه‌انتخابی و توجه‌پایدار تقسیم شده و ظرفیت توجه را نشان می‌دهد؛ اگرچه کودکان خردسال پیش از دبستان که دارای ناتوانی‌های یادگیری عصب‌روان‌شناختی هستند هنوز با فعالیت‌های جدی یادگیری روبرو نشده‌اند، اما اغلب نشانه‌هایی از مقدمات شکست تحصیلی را از خود نشان می‌دهند؛ اختلال در توجه می‌تواند زیربنای مشکلات ادراکی و تحصیلی در کودک باشد، پردازش اطلاعات نیاز به توجه دارد، از میان محرکاتی که از محیط توسط گیرنده‌های حسی دریافت می‌شود، آن‌هایی کاملاً پردازش می‌شوند که به‌صورت انتخابی به آن‌ها توجه شود؛ نقص در نگهداری توجه کودکان، فرصت پردازش، ذخیره‌کردن و فراخوانی اطلاعات را از آنها می‌گیرد.

کلید واژه: ناتوانی یادگیری، اختلال نقص توجه، بیش‌فعالی.

۱. دانشجوی سال سوم رشته روانشناسی، دانشگاه شهید مطهری (ره) واحد خواران مشهد.

مقدمه:

به جرأت می‌توان یادگیری را بنیادی‌ترین فرایندی دانست که در نتیجه‌ی آن، موجودی ناتوان و درمانده در طی زمان و در تعامل با دیگران، به فردی تحول‌یافته تبدیل می‌شود که توانایی‌های شناختی و قدرت اندیشه‌ی او حد و مرزی نمی‌شناسد. (زرگر، محمدی، بهرام آبادی و بساک‌نژاد، ۱۳۹۱)

یکی از مواردی که بر فرایند یادگیری اثر می‌گذارد و به تبع آن استعدادها، علائق، نگرش‌ها، آموزش، کارایی و به طور کلی شخصیت فرد را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد، ناتوانی‌های یادگیری است. (باباپور خیرالدین و صبحی قراملکی، ۱۳۸۰)

اصطلاح ناتوانی‌های یادگیری، یک اصطلاح مشترک برای طیف وسیعی از چالش‌های خاص یادگیری است. مشکلاتی که در یادگیری دیداری و شنیداری یا یادگیری زبان دوم و مشابه آن‌ها حاصل می‌شود، جزو مشکلات ناتوانی‌های یادگیری نیستند، افراد با ناتوانی‌های یادگیری معمولاً دارای هوش متوسط و یا بالاتر از متوسط هستند ولی درعین حال، بین پیشرفت و توان بالقوه آن‌ها اختلاف وجود دارد.

ناتوانی‌های یادگیری منشأ عصبی دارند و می‌توانند خواندن، نوشتن، هجی‌کلمات و ریاضی را دشوارتر سازند. آن‌ها همچنین می‌توانند بر توانایی فرد برای سازمان‌دهی و یادآوری اطلاعات، گوش‌دادن، صحبت‌کردن، حافظه کوتاه‌مدت و درازمدت و تنظیم وقت تأثیر بگذارند.

توجه، یکی از مهم‌ترین کارهای عالی ذهن است و به تنهایی یکی از جنبه‌های اصلی ساختار شناختی است که در ساختار هوش، حافظه و ادراک نیز نقش مهمی دارد. میزان توجه یادگیرندگان به موضوع درس از

عوامل اصلی در امر آموزش و یادگیری است؛ به طوری که بندورا تأکید می کند که مرحله ابتدایی هر یادگیری، باتوجه آغاز می شود و اگر توجه کافی نباشد، یادگیری فرد خدشه دار می گردد.

نقص در نگهداری توجه کودکان، فرصت پردازش، ذخیره کردن و فراخوانی اطلاعات را از آنها می گیرد (کسائیان، کیامنش و بهرامی، ۱۳۹۳).

اختلال کم توجهی - بیش فعالی^۱، شایع ترین اختلال رفتاری دوران کودکی است. شیوع اختلال کم توجهی - بیش فعالی در کودکان دبستانی بین ۳ تا ۵ درصد برآورد شده است. این اختلال در افراد مذکر شایع تر از افراد مؤنث و نسبت ابتلای پسران به دختران در جمعیت عمومی ۴ به ۱ و در مراجعان به درمانگاه ۹ به ۱ است.^۳

شیوع بالای اختلال کم توجهی - بیش فعالی سبب شده است، این اختلال از جمله اختلال های روانشناختی به شمار آید که امروزه بیشترین پژوهش ها را به خود اختصاص داده است. این شیوع بالا با این واقعیت همراه است که بیش فعالی معمولا با مشکلات سازگاری در مدرسه توأم است، تعجب آور نیست که روانشناسان مدرسه، همه ساله به طور متوسط ۱۷ مورد ارجاع این اختلال را مورد ارزیابی قرار می دهند.

نارسائی توجه یکی از هسته های اصلی ناتوانی های یادگیری است؛ (سیدمن، ۲۰۰۶) اختلال کم توجهی - بیش فعالی همان اختلال یادگیری نیست، اما قطعا می تواند در یادگیری و رفتار تاثیرگذار باشد. یک سوم افراد با اختلال یادگیری، اختلال کم توجهی نیز دارند که می تواند موجب سردرگمی والدین، معلمین و کودکان گردد.

در تحقیق حاضر با استفاده از مقالات موجود در این زمینه به بررسی دقیق تر ارتباط ناتوانی های یادگیری و اختلال نقص توجه پرداخته ام.

(۱) تعاریف

(۱-۱) ناتوانی یادگیری^۴

کرک (۱۹۶۳) نخستین کسی است که اصطلاح «ناتوانی های یادگیری» را تعریف نموده است؛ تاکنون تعاریف مختلفی درباره ی ناتوانی های یادگیری مطرح شده است.

یکی از کامل ترین تعاریف توسط «کمیته ی مشترک ملی ناتوانی های یادگیری» ارائه شده است. بنابراین تعریف «ناتوانی های یادگیری به گروهی ناهمگن از اختلالات اطلاق می شود که به صورت دشواری جدی،

^۱ Attention-Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD)
^۳ DSM

Learning disabilities ^۴

در فراگیری و کاربرد گوش دادن، حرف زدن، خواندن، نوشتن و محاسبه تظاهر می کند، این اختلالات احتمالاً منشأ عصب شناختی داشته و دارای یک روند تحولی هستند که از پیش از دبستان شروع و تا بزرگسالی ادامه پیدا می کنند». (گارتلند و استروس یندر، ۲۰۰۷)

۲-۱) اختلال نقص توجه

اختلال نقص توجه و بیش فعالی، الگویی از مشکلات است که معمولاً در کودکی ایجاد می شوند، والدین و معلم ها متوجه می شوند که کودک بیش از حد معمول فعالیت و تحرک دارد؛ دائم حواسش پرت می شود و نمی تواند حتی برای مدت کوتاهی مشغول یک کار ثابت باشد، تکانشی است یعنی بدون فکر و ناگهانی دست به کاری می زند و تمرکز کردن برایش خیلی سخت و دشوار است.

۲) ناتوانی یادگیری

اکثر صاحب نظران در زمینه ی اختلال یادگیری، این اختلال را به دو دسته تقسیم می کنند: ناتوانی های یادگیری عصب روان شناختی-تحولی و ناتوانی های یادگیری تحصیلی- پیشرفت (کرک^۵، گالاگر^۶، گولمن^۷، ۲۰۰۶).

ناتوانی های یادگیری عصب روان شناختی-تحولی به مشکل در مهارت های پیش از دبستان بر می گردد. این ناتوانی ها مقدمه ی ناتوانی های یادگیری تحصیلی هستند که بعدها روی می دهند (لرنر^۸، ۲۰۰۳).

یکی از مشکلات این کودکان که توجه پژوهشگران و صاحب نظران را جلب کرده، ضعف کارکردهای اجرایی آنهاست که تحقیقات بسیاری آن را نشان داده اند. (دیویس و برنز^۹، ۲۰۰۱).

شواهدی وجود دارد که نشان می دهد کودکان مبتلا به اختلال های یادگیری در کارکردهای اجرایی مشکل دارند؛ (سلیگمن^{۱۰} ۲۰۰۵) جنبه های عصب روان شناختی کودکان خردسال مبتلا به ناتوانی های یادگیری را بررسی نمودند و نشان دادند، یکی از ویژگی های کودکان خردسال ناتوان در یادگیری نارسایی در کارکردهای اجرایی و توجه می باشد.

Kirk.^۵
Gallagher .^۶
Goleman.^۷
Lerner.^۸
Davis and burns.^۹
Seligman.^{۱۰}

بول^{۱۱}(۲۰۰۱)، اظهار می‌کنند توانایی کودکان در کارکردهای اجرایی در دوران پیش دبستان می‌تواند توانمندی آن‌ها را در خواندن و ریاضیات در سال‌های بعد به خوبی پیش‌بینی کند؛ همچنین پژوهش‌ها نشان داده‌اند که کودکان دچار ناتوانی یادگیری نسبت به کودکان عادی، در توجه عملکرد پایین‌تری دارند. (گیلگر^{۱۲}، ۱۹۹۲)

جردن^{۱۳} (۲۰۰۵)، در تحقیقاتی نشان داد که نقص توجه در کودکان پیش از دبستان یکی از متغیرهای پیش‌بینی ناتوانی یادگیری ریاضی در کودکان است؛ پژوهشی که با عنوان عملکرد توجه در جوانان مبتلا به ناتوانی‌های یادگیری انجام پذیرفت نشان داد عملکرد توجه به طور معناداری در گروه ناتوان یادگیری پایین‌تر است.

تحقیقات مامارلا^{۱۴}(۲۰۰۵) نیز نشان داد که افراد با ناتوانی‌های یادگیری نقص ویژه‌ای در توجه داشته و در این زمینه خطاهای بیش‌تری مرتکب می‌شوند.

تحقیقات عریضی، عابدی و ناجی (۱۳۸۴)، عابدی (۱۳۸۷)، عابدی، پیروز و یارمحمدیان (۱۳۸۷) و عزیزاده و سیف نراقی (۱۳۸۸) نشان داده که کودکان دچار ناتوانی‌های یادگیری، در جنبه‌های عصب‌روان‌شناختی به ویژه کارکردهای اجرایی و توجه مشکل دارند و از طرفی دیگر نارسایی در مهارت‌های عصب‌روان‌شناختی می‌تواند ناتوانی‌های یادگیری کودکان را پیش‌بینی کند؛ رجبی و پاکیزه (۱۳۹۱) در تحقیق خود نشان دادند، دانش‌آموزانی که مشکل نارسانویسی و به ویژه ترکیب دو یا سه ناتوانی یادگیری را دارند از توانایی حافظه و توجه کم‌تری برخوردارند.

۱-۲) ویژگی‌های کودکان دارای ناتوانی یادگیری

غالب کودکان دارای ناتوانی یادگیری متعلق به خانواده‌هایی هستند، که در دوران رشد خود پیوندهای عاطفی لازم با والدین خود نداشته‌اند، (افروز، ۱۳۸۵) به عبارت دیگر این کودکان از نظر ارتباطات عاطفی روانی با والدینشان، خاطرات و تجارب خوشایندی ندارند، آن‌ها در بسیاری از موارد از سوی والدین مورد سرزنش، تحقیر، تهدید و احیانا تنبیه بدنی واقع شده‌اند. (افروز، ۱۳۸۵)

بنا به نظر کراوتز و همکاران (۱۹۹۹)، ادراک بین فردی کودکان مبتلا به ناتوانی یادگیری بسیار خودمدارانه است و کمتر از دیدگاه دیگران تاثیر می‌پذیرند و بروز برخی رفتارهای نامناسب توسط آنها به دلیل فقدان درک دیدگاه دیگران است. (جمشیدی، ۱۳۸۳)

Bull. ۱۱

Gelger . ۱۲

Jordan bernt peterson. ۱۳

۱۴Mammarella

دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری که مداوم و مکرر شکست تحصیلی را تجربه می‌کنند نسبت به مشکلات رفتاری-اجتماعی و هیجانی آسیب‌پذیرترند.

انتظار می‌رود این دانش‌آموزان پس از تجربه شکست و احساس ناشایستگی در چندسال متوالی تحصیلی علایمی از پریشانی و بیگانگی از دنیای مدرسه و بزرگسالان بروز دهند. (رضایی، ۱۳۸۵)

آنها نمی‌توانند آنچه که دیگران در سطح هوشی مشابه انجام می‌دهند، بدون برخورداری از آموزش‌های ویژه انجام دهند. (سیف نراقی و نادری، ۱۳۸۴)

بنابراین اکثر دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری در جریان فرآیند یادگیری و جامعه‌پذیری، شکست‌هایی را تجربه می‌کنند که ممکن است این شکست‌ها به اختلالات رفتاری در این کودکان بینجامد.

۲-۲) نمونه‌هایی از ناتوانی‌های یادگیری

۱. دیس لکسیا: (dyslexia) نارساخوانی یا اختلال خواندن
۲. دیس کالکولیا: (Dyscalculia) اختلال ریاضی
۳. دیس گرافیا: (Dysgraphia) اختلال نوشتن
۴. دیس پراکسی: (Dyspraxia) مشکلات مربوط به مهارت‌های حرکتی
۵. دیس فازی/فازیا: (Dysphasia/Aphasia) مشکلات مربوط به زبان
۶. اختلال پردازش شنوایی
۷. اختلال پردازش بینایی

۳) انواع اختلالات

۳-۱) اختلال کم‌توجهی-بیش‌فعالی

یکی از شایع‌ترین اختلالات دوران کودکی که توجه روان‌شناسان و روان‌پزشکان را به خود جلب کرده، اختلال کم‌توجه-بیش‌فعالی است؛ (بیدرمن^{۱۵}، ۲۰۰۵) این اختلال حدود سنین ۲ تا ۴ سالگی، شروع می‌شود (کانرز، ۲۰۰۲) و از شایع‌ترین اختلالات عصبی-رفتاری دوران کودکی است که بخش بزرگی از جمعیت کودکان جهان را (۳ تا ۷ درصد) مبتلا کرده‌است. (گیلبرگ و بیدرمن، ۲۰۰۳؛ استفان و روبین، ۲۰۰۹؛ انجمن روان‌پزشکی آمریکا، ۲۰۰۰)

اختلال نقص توجه- بیش فعالی- تکانش گری، الگوی پایدار عدم توجه و یا بیش فعالی و رفتارهای تکانشی است که شدیدتر و شایع تر از آن است که معمولاً در کودکان با سطح رشد مشابه دیده می شود، برای مطرح کردن این تشخیص باید برخی از نشانه ها بیش از سن ۷ سالگی ظاهر شوند.

اختلال باید حداقل در دو زمینه وجود داشته باشد و باید عملکرد فرد با توجه به میزان رشد، در زمینه های اجتماعی، تحصیلی یا شغلی مختل شده باشد، این اختلال در حضور اختلال فراگیر رشد، اسکیزوفرنی و سایر اختلالات سایکوتیک نباید مطرح شود و نیز یک اختلال روانی دیگر، توجیه بهتری برای آن نباشد. (کاپلان، سادوک^{۱۶}، ۲۰۰۱)

همچنین اختلال نقص توجه-بیش فعالی / تکانش گری، سندرمی عصب شناختی است که معمولاً با ویژگی های تکانش گری، حواس پرتی و بیش فعالی مشخص می شود. (لئو، فلیپس و همکاران، ۲۰۰۸) از طرف دیگر اختلال کمبود توجه -بیش فعالی یک اختلال عصب روان شناختی است که نظریه ها و پژوهش های اخیر بر نقش اصلی توجه به عنوان یکی از مولفه های کارکرد اجرایی در آن تأکید می کنند. (سیدمن، ۲۰۰۶، علی پور، برادران و ایمانی فر، ۱۳۹۴).

اولین متغیر مرتبط با اختلال کارکردهای اجرایی، مشکلات توجه است. میزان توجه یادگیرندگان به موضوع درس از عوامل اصلی در امر آموزش و یادگیری است، بطوری که بندورا تأکید می کند که مرحله ابتدایی هر یادگیری با توجه آغاز می شود و اگر توجه کافی نباشد، یادگیری فرد خدشه دار می گردد.

۲-۳) اختلال نقص توجه:

اطلاعات پایه ای درباره میزان شیوع این اختلال با توجه به تنوع نژاد، قومیت، جنسیت، سن و پایگاه اجتماعی-اقتصادی نیازمند بررسی های بیشتر است؛ بررسی های نظام دار، میزان شیوع اختلال نارسایی توجه-بیش فعالی را در دامنه ای از ۲ تا ۱۸ درصد گزارش کرده اند، براساس برآوردهای فرهنگستان پزشکی کودکان آمریکا (۲۰۰۰)، حدود ۸ تا ۱۰ درصد از کودکان آمریکایی دارای این اختلال هستند. (لانفر، ۲۰۰۷)

در پژوهشی که در ایالات متحده در سطح ملی بر روی ۳۰۸۲ نفر آزمودنی ۸ تا ۱۵ ساله انجام گرفت، میزان شیوع این اختلال ۸/۷ درصد برآورد شد؛ در بررسی های گوناگون انجام شده در ایران میزان شیوع کلی این اختلال در دامنه ی وسیعی از ۱/۲ تا ۲۲/۴ درصد، در پسران از ۵/۴۲ تا ۱۸/۱ درصد و برای

دختران از ۱/۸ تا ۱۴/۳ درصد گزارش شده است. (نیوشا، گنجی و ستوده، ۱۳۹۱؛ کیامرثی و ایل بیگی قلعه نی، ۱۳۹۱)

۴) تفاوت ناتوانی یادگیری و اختلال کم توجهی / بیش فعالی

گرچه ناتوانی یادگیری و اختلال کم توجهی - بیش فعالی متفاوت هستند؛ اما شباهت‌هایی نیز در این میان وجود دارد؛ هر دو اختلال عصبی هستند که گیرنده پردازش و پاسخ مغز به اطلاعات را، تحت تاثیر قرار می‌دهند.

اما منشا آنها متفاوت می‌باشد و افراد مبتلا به آن درمان‌های متفاوتی دریافت می‌کنند، محققان در حال مطالعه علل ایجاد اختلال کم توجهی - بیش فعالی هستند. شواهد به عدم ایجاد تعادل در سطح موادشیمیایی مغز (انتقال دهنده‌های عصبی چون دوپامین و سرتونین) اشاره می‌کند که این مسئله می‌تواند موجب مشکل در سازمان‌دهی و سرخوردگی در تعاملات اجتماعی گردد و در نتیجه می‌تواند تکالیف مدرسه و یادگیری را تحت تاثیر قرار دهد.

در اختلال یادگیری سیستم‌های مغز که ضعف عملکردی دارند کمتر مورد توجه قرار می‌گیرند. ناتوانی یادگیری مجموعه وسیعی است که شامل انواع مختلف مشکلات در زمینه گوش دادن، خواندن، نوشتن، هجی کردن و ریاضی می‌گردد. پردازش اطلاعات در هریک از زمینه‌ها به سرعت و کارآمدی مغز بستگی دارد، اگر پردازش اطلاعات دیر انجام گردد یا اگر در قسمتی مشکل ایجاد گردد نتیجه اختلال در یادگیری می‌شود.

نتیجه گیری:

یافته‌های پژوهش‌های مختلف عملکرد ضعیف کودکان دچار ناتوانی یادگیری در توجه، اعم از توجه انتخابی، توجه پایدار، تقسیم شده و ظرفیت توجه را نشان می‌دهد. اگرچه کودکان خردسال پیش از دبستان که دارای ناتوانی‌های یادگیری عصب‌روان‌شناختی هستند هنوز با فعالیت‌های جدی یادگیری روبرو نشده‌اند، اما اغلب نشانه‌هایی از مقدمات شکست تحصیلی را از خود نشان می‌دهند.

اختلال در توجه می‌تواند زیربنای مشکلات ادراکی و تحصیلی در کودک باشد. پردازش اطلاعات نیاز به توجه دارد. از میان محرکاتی که از محیط توسط گیرنده‌های حسی دریافت می‌شود، آن‌هایی کاملاً پردازش می‌شوند که به صورت انتخابی به آن‌ها توجه شود.

به نظر می‌رسد با توجه به ظرفیت محدود توجه از یک طرف و تعداد بیشمار محرکات محیطی از طرف دیگر، کودکان دچار ناتوانی یادگیری در تمیز قائل شدن بین محرکات اصلی و مورد نیاز و سایر محرکات غیر ضروری عملکرد ضعیفی دارند. لذا در فرایند رشد شناختی توانایی ایجاد توجه می‌تواند در جهت‌دهی و تعدیل توجه این کودکان مهم باشد. برای دستیابی به این هدف با استفاده از آزمون‌های معتبر می‌توان کودکانی را که در معرض خطر ناتوانی یادگیری هستند، شناخت و برای آن‌ها برنامه‌ی مداخله‌ی مناسب طراحی نمود.

از طرف دیگر می‌توان گفت که کارکردهای اجرایی توانایی‌هایی هستند که برای فرآیند یادگیری اهمیت دارند. کارکردهای اجرایی به کودک کمک می‌کند که عملکرد خود را ارزیابی کند و موانع احتمالی بهبود و پیشرفت خود را شناسایی و رفع نماید، این مهارت‌ها از طریق تجربه، آموزش و یادگیری به دست می‌آیند؛ اکثر کودکان این مهارت‌ها را به صورت خودکار انجام می‌دهند، ولی کودکان خردسال با ناتوانی یادگیری در این مهارت‌ها در هنگام یادگیری با مشکل مواجه هستند و باید به آنان آموزش داد. کارکردهای اجرایی، عملکردهای زیربنایی هستند که نظام‌های پیچیده و هدفمندی را به وجود می‌آورند که پایه‌ی شناخت می‌گردند.

پیشنهادات:

- والدین نقش مهمی در کمک به کودکان بیش‌فعال و کم‌توجه که دارای ناتوانی یادگیری نیز می‌باشند، دارند؛ در زیر برخی از راهنمایی‌های کلی پیشنهاد شده‌است که این موارد نه تنها برای کودکان حتی برای نوجوانان و بزرگسالان نیز مفید می‌باشد.
۱. با ارائه ساختار و برنامه مدون به کودک خود در یادگیری انجام کارهای روزانه چون لباس پوشیدن و خوابیدن کمک کنید، برای کودکان بزرگتر از برنامه‌ها و جدول‌های تصویری استفاده کنید.
  ۲. اطمینان حاصل کنید که کودکان به اندازه کافی می‌خوابد.
  ۳. نظافت روزانه را به کودک آموزش دهید. از برچسب‌ها برای نشان دادن محل نگهداری اسباب‌بازی‌ها و وسایلش استفاده کنید. برای کودکان کوچکتر از برچسب‌های تصویری و برای کودکان بزرگتر که توانایی خواندن دارند، از برچسب‌هایی با کلمات استفاده کنید
  ۴. در صورت نیاز وظایف کودک را به آرامی به او یادآوری کنید.
  ۵. در خصوص شیوه پاداش‌دهی و یا در نظر گرفتن عواقب برای کاری که کودک انجام می‌دهد، ثابت قدم بمانید تا کودک دچار سردرگمی نشود.
  ۶. زمانی که کودکان عملکرد خوبی دارد به او پاداش دهید.
  ۷. از انتقاد بیش از اندازه هنگام عملکرد بد کودکان خودداری کنید.
  ۸. برای نظم و ترتیب بخشیدن به کارهای کودک، از راهکارهای مفیدی مانند استفاده از پوشه‌هایی با رنگ‌های مختلف برای کارهای مختلف، لیست کارهای روزانه، هدف‌گذاری و تقسیم وظایف کلی به کارهای کوچک‌تر و ساده‌تر استفاده کنید.
  ۹. بر تکالیف مدرسه کودکان، مرتب‌بودن کوله پشتی‌اش و سایر کارهای مربوط به مدرسه نظارت داشته باشید.
  ۱۰. با معلم کودکان صحبت کنید و او را در جریان وضعیت کودک قرار دهید و برای پیشبرد راهکارهای نظم‌بخشی به کودک از او کمک بگیرید.

منابع:

۱. قلمزن، شیما؛ مرادی، محمد رضا؛ عابدی، احمد، مقایسه ی نیم رخ کارکردهای اجرایی و توجه کودکان عادی و کودکان دچار ناتوانی های یادگیری، مجله ناتوانی های یادگیری، دوره ی ۳، شماره ی ۴/۱۱۱-۹۹، ص ۹۹-۱۴۵.
۲. نریمانی، محمد؛ سلیمانی، اسماعیل؛ تبریز چی، نرگس، ۱۳۹۴، بررسی تاثیر توانبخشی شناختی بر بهبود نگهداری توجه و پیشرفت تحصیلی ریاضی دانش آموزان دارای اختلال نقص توجه. مجله روانشناسی مدرسه، دوره ی ۴، شماره ۲/۱۳۴-۱۱۸، ص ۱۱۸-۱۳۶.
۳. ۳-آزادی، زهرا؛ اکرمی، ناهید؛ عابدی، احمد، ۱۳۹۴، بررسی تاثیر آموزش یادگیری مستقل بر عملکرد تحصیلی در دانش آموزان مبتلا به اختلال کم توجهی بیش فعالی، دو فصلنامه علمی-پژوهشی روانشناسی بالینی و شخصیت، دوره ۱۵، شماره ۱، ص ۱۱۲-۱۰۳.
۴. ۴-علاقبند راد، جواد؛ مومنی، فرزاد، ۱۳۷۹، ارتباط اختلال بیش فعالی همراه با نقص توجه با اختلال یادگیری در پسران ۱۲-۷ساله، مجله اندیشه و رفتار، سال ششم، شماره ۳ و ۲، ص ۳۶-۳۲.
۵. ۵-قمری گیوی، حسین؛ نریمانی، محمد؛ ربیعی، ژاله، ۱۳۸۸، مقایسه کارکرد های اجرایی در کودکان مبتلا به نقص توجه بیش فعالی، ناتوانی در یادگیری و کودکان بهنجار. مجله ی اصول بهداشت روانی، سال ۱۱، شماره ۴، ص ۳۳۳-۳۲۲.
۶. ۶-یوسفی، ناصر؛ نعیمی، قادر؛ جهرمی، علی؛ محمدی، حاتم؛ فرمانی، شیوا، ۱۳۹۲، مجله ناتوانی یادگیری، دوره ۳، شماره ۱/۱۴۷-۱۲۹، ص ۱۴۸-۱۲۹.